

BOLJŠEVIČKI BEZBOŽNICI

„**N**AŠA je zadaća da razorimo vjeru« (Jaroslavski). Pod ovim znakom širi se danas bezboštvo po čitavoj Rusiji, a iz Rusije po cijelom svijetu. Boljševici otvoreno navješćuju rat Bogu, obožavaju svoje strojeve i s neomeđenom odušnošću služe ropski jednoj novoj, čisto materijalističkoj vjeri, »vjeri s negativnim predznakom«. Bog i besmrtnost duše za njih su tek prazna utopija, a vjera u natprirodni svijet po Lenjinu je »duhovna rakija«. Boljševizam smatra Boga najvećim državnim neprijateljem, a Crkvu i vjeru besramnim zavodnicama čovjekovim.

Mnogo je već pisano o radu ruskih bezbožnika. Mi smo pratili štampu, ali ne ćemo ovdje dati sinteze te literature, jer imamo cijeli niz netiskanih spisa, autentičkih izvora, — golem materijal najnadležnijih vlasti. Na osnovu tih podataka pišemo ovaj prikaz, a navodit ćemo samo najbolja i najsolidnija djela.

Početak i razvitak.

Ma da je boljševizam od svoga početka bio zasnovan na temelju bezuvjetnog ateizma, nije se ipak odmah od početka tako aktivno i bezobzirno radilo na širenju bezbožničkih načela kao u naše dane. Sigurno je, da je već u prvo vrijeme po školama vladala ateistička atmosfera. Pa i u privatnom životu — ukoliko toga u pravom smislu ima — svaki se pravi boljševik smatrao obvezanim da u svim pitanjima zastupa čisto materijalističko-ateističko stanovište. Međutim je ofenziva postala odlučnijom, kad je 1925. bio osnovan »Savez bezbožnika«. Bilo je naime jasno na osnovu višegodišnje prakse, da je vjera odveć duboko usađena u srca ruskoga naroda, a da bi se mogla uspješno zatočiti čisto nasilnim sredstvima. Stoga je takav način suzbijanja vjere i Crkve u toku kratkog vremena mogao postati pogibeljnim činom po sâm boljševizam. Jer otvorena brutalnost rađa samo unutrašnje protivljenje, a ne uvjerenje. »Savez bezbožnika«, koji je 1926. već brojio oko 87.000 članova, imao je da stvara jedinstveniji, čvršće organizirani pokret, koji bi mobilizirao sve moguće snage za unapređivanje i širenje bezboštva. Boljševizam je sad hotice orijaškim dimenzijama nastupio na svjetskoj pozornici i započeo svoju odvažnu osvajalačku borbu. Velim započeo, jer je trebalo još nekoliko godina, da se ta organizirana vojska osnaži i izuči u svom demonskom zanatu.

Statistički podaci o rastu »Saveza bezbožnika« ne slažu se. Broj članova kretao se 1926. između 87.000 i 120.000, 1927. između 138.000 i 200.000, a 1928. iznosio je već oko 500.000. U

to vrijeme, koje nosi obilježje unutrašnjega trvenja zbog raznih nazora u gospodarskom pogledu, razvitak je još bio dosta umjeren. No pobjedom bezobzirnoga Staljina i proglašenjem »pjatiljetke« počeo je i bezbožnički pokret da raste neviđenim zamahom; pri koncu 1929. imao je već jedan milijun ratnika, i time se bila pokazala potreba za promjenom dotadašnjih metoda. U prvom se redu savez odsad zove savezom »navalnih« bezbožnika. Time je ujedno u klasičnoj kratkoći bio proglašen novi program: Još je jače istaknuta aktivna volja: ofenziva. Tako je na početku 1932. bilo već 5 milijuna upisanih članova pored 2 milijuna mladih bezbožnika (t. j. ispod 18 godina).

Po svim tvornicama, poduzećima, selima i po svim školama, onda po crvenoj vojsci i mornarici — svagdje sad postoje ćelije ovoga Saveza. Članstvo Saveza sastavljeno je otprilike ovako: jedno 35% radnika, 30% seljaka, 20% činovnika, 10% vojnika. Svakako su ti brojevi žalosni, ma da još ništa ne kazuju o uvjerenju članova. Veliki porast u prvoj godini »pjatiljetke« tumači se time, što su se pridružile kolhoze i tehnička poduzeća. To se dogodilo po poznatim načelima kolektivizacije,¹ samo je tragika u tome, što se zlo odveć brzo širi, tako da će i ti neuvjereni članovi biti upregnuti u kola crvenih demona. Istina, vjera i Crkva lišene su svoga prava. O njima se ne čuje ništa dobro, nego su izložene najbezobraznijim napadima. Ali zbog toga ipak nisu uništene.

Što se tiče pravnog položaja Crkve i vjere pred boljševičkim zakonom, valja imati na pameti, da je u toj stvari nadležna svaka pojedina republika. Obično se konstitucijama kratko izriče osnovna i načelna teza o potpunoj rastavi između Crkve i države te između Crkve i škole. Određenije onda govore o tom posebni kodeksi. Federativna republika, koja sama broji oko 100 milijuna stanovnika i koja u svom zakonodavstvu služi drugima za uzor, donijela je ovu odredbu u 4. članku svojih konstitucija od 1925.: »Sloboda vjerske i protivuvjerske propagande priznaje se svim građanima.« 1929. dobio je ovaj članak drugu stilizaciju, te glasi ovako: »Sloboda vjerskog ispovijedanja i protivuvjerske propagande priznaje se svima građanima.« Time je sad vjerska propaganda i svaki izvanjski vjerski rad naprosto zabranjen, jer zakonom nije više dopuštena sloboda vjerske propagande, nego samo sloboda vjerskog ispovijedanja.² Pravi pravni

¹ Vidi o tom moj članak: Boljševička pjatiljetka u Novoj Reviji, br. 3, 1932.

² I. Iljin, *Welt vor dem Abgrund. Politik, Wirtschaft und Kultur im kommunistischen Staate. Nach authentischen Quellen.* Berlin-Steglitz 1931, str. 440; J. Schweigl, S. J., *Moskau gegen den Vatikan (Politik und Kultur)*, Augsburg 1930, str. 18; Waldemar Gurian, *Der Bolschewismus. Einführung in Geschichte und Lehre.* Freiburg i. Br. 1931, str. 83 - 85.

položaj potanko je obrazložen u 3. članku instrukcije od 1. listopada 1929., prema kojemu su vjerska udruženja lišena prava juridičke ličnosti i dosljedno svih javnopravnih institucija.³

Sve je ovo najzad samo Lenjinov program. U Lenjinovim »Mislina o religiji« čitamo izjavu: Moramo se boriti proti vjeri. To je ABC svega materijalizma, i treba da dodemo do ratobornog ateizma, do ratobornog materijalizma.

Valja napose istaknuti, da se sovjetski režim »svijesno i načelno stavio u aktivnu službu bezboštva«. Pojave indiferentizma posve su sporedne. Prema trenutnim prilikama mijenja se taktika, ali sigurno ne može biti ni govora o vjerskoj snošljivosti ili o indiferentizmu u pravom smislu riječi.⁴ Doista su bezbožnici od 1929. postali veoma agresivni. U jednu ruku tvrde, da progone samo one, koji se u svojem ispovijedanju vjere pokazuju protiv-revolucionarcima. A u drugu smatraju takovima sve pobožne vjernike, jer se konačno svaki vjerski čin može tumačiti kao vjerska propaganda, ukoliko naime kao dobar primjer služi drugima na pobudu.

O rušenju crkava te o krvavim progonima nema ništa osobito da kažemo. O tome je štampa dosta pisala, i tko želi konkretnije da se informira o tom moru zločina, neka uzme u ruke knjigu »Das Notbuch der russischen Christenheit«. (Dr. Cramer, Berlin-Steglitz, 1930.) Dosta je ovdje spomenuti, da su životom platili svoju stalnost u vjeri prema statistici od 1924.: 2691 svećenik, 1962 monaha, 3447 sestara s novakinjama, dakle svega 8103. A zadnjih godina su ti progoni još mnogo grozniji. Uz to je svaki svećenik i uopće svaki »službenik kulta« lišen svog izbornoga prava; s njima se jednostavno ne računa, i smatraju se ljudima drugog razreda. Tako svećenik u boljševičkoj Rusiji dijeli sudbinu poganskih robova. On nema pravo na kartu za životne namirnice ili za stan.

Valja opet i opet upozoravati na to, da boljševici kao i njihovi pristaše u tuđini ne će nikako priznati, da boljševizam u svom načelnom i praktičnom protivljenju vjeri upotrebljava brutalna sredstva, koja se rugaju svakomu čovječjem dostojanstvu. To je bez sumnje znak, da su i oni sami svijesni svoje nepravde i da se u svojoj nutrinj stide svojega okrutnog postupanja. Stoga se nastoje opravdati visokim tonom, koji i previše odaje šupljinu i ništetnost njihovih razloga. Zgodno to pokazuje jedan članak u dnevniku njemačkih komunista, koji stoje u najboljem kontaktu s boljševizmom. »Die Nachrichten« (br. 68 od 24. XII. 1931.) govore o svrsi saveza »navalnih« bezbožnika u Rusiji i o pokretu bezbožnika u samoj Uniji, pa tvrde, da je »građanska štampa« mnogo slagala o prilikama i o životu u Rusiji, najviše o »tobožnim kršćanskim progonima«, o ubijanju svećenika i o

³ J. Schweigl, op. cit., str. 24.

⁴ I. Iljin, op. cit., str. 443.

radu bezbožnika. Zatim kazuje, ali ne dokazuje, da u Rusiji nema vjerskih progona. Sovjetski režim, istina, ne bi bio prijatelj crkve, ali njegovih metoda proti crkvi i vjeri da nikako ne treba tražiti u progonima i u nasilju naspram onih, koji su još religiozni. U čemu bi se dakle sastojao rad boljševičkih bezbožnika proti vjeri? U tome, što boljševizam zabranjuje i uništava svaki gospodarski probitak, što stvara bolje uvjete za užitak u ovom zemaljskom životu, što neprestano diže materijalni i kulturni niveau narodnih slojeva, običnih radnika i seljaka. Na taj način da bi nestalo temelja, na kojemu počiva visoka zgrada Crkve i vjere.

Ponekad se dakako čini, da u Rusiji vlada vjerska snošljivost, ali uistinu vidimo, da se radi o faktičnim progonima. Odlučne su nažalost u konkretnom životu riječi Lunačarskog, komisara za narodnu prosvjetu, koji je izjavio: »Mi mrzimo kršćanstvo i kršćane, čak i najbolji među njima neka se smatraju našim najgorim neprijateljima. Oni propovijedaju ljubav prema bližnjem i milosrđe, a to se protivi našim načelima.«⁵

Jasnije nije moguće navijestiti rata kršćanstvu. A ipak se »Izvestija« od 7. I. 1931. još usude tvrditi, da u Rusiji vlada potpuna vjerska sloboda. Pišu naime: Sovjetska vlada nije nikad progoinila vjere niti vjerskih organizacija. Naprotiv, samo u Sovjetskoj Uniji postoji prava vjerska sloboda. Ali sovjetska vlada smatra vjeru »opijem za narod« i zato ona dakako da vodi organiziranu i deološku borbu proti vjeri i to štamptom, školom, kinom, radijem itd. »Mi ne ćemo da vrijeđamo osjećajâ vjernika, ne ćemo da povrijedimo njihova prava na molitvu i na vjerske čine, ali ćemo široke mase prosvjećivati o ubitačnoj ulozi Crkve i vjere«!

Interesantno je još, da se protivuvjerska propaganda pod staljinizmom sve više uvlači u gospodarski program.⁶

Dosadašnji uspjesi.

Konkretni uspjesi organizirane ateističke »vojske« vide se iz izvještaja treće generalne sjednice Centralnog Savjeta Saveza »navalnih« bezbožnika, koja je održana od 3. do 8. VI. 1931. Zamjenik predsjednika Centralnog Savjeta, Lunačarski donio je izvještaj o daljnim zadaćama u borbi proti vjeri te o međunarodnom radu Saveza bezbožnika. Osim toga je važan izvještaj Kubeckog o uspjesima uzajamnog istraživanja onih moskovskih, lenjingradskih i ivanovskih okružnih organizacija Saveza »navalnih« bezbožnika, koje se nalaze u međusobnom socijalističkom natjecanju. Dominanta ovih izvještaja jest veliko zadovoljstvo nad

⁵ Ibid., str. 438.

⁶ O tom jasno raspravlja Dr. H. Koch, Das kirchliche Problem der Gegenwart, Spandau.

silnom požrtvovnosti, kojom su se te organizacije ili organizirane mase pokazale oduševljene za provedbu »pajtiljetke«. Tako su n. pr. postigle svjetski rekord u betonskim radovima na Dnjepr-prostroju time, što su daleko nadmašile američke radove. Osobito su se svojim radom po selima pokazale plodnima za boljševičku ideologiju. To naime i jest prava svrha tih organizacija: u jednu ruku da svojim rekordnim uspjesima oduševu narod za gospodarski plan crvenog režima, a u drugu da unesu protivuvjerske misli u oduševljenu masu i da na taj način učvrste i hrane komunističko-materijalističko stanovište.

Psihologija bezbožne mladeži je i odveć zanimljiva. Ne poznaje zapravo boljševičke ideologije ni teorije, nego je čitava njezina energija koncentrirana na nepodmitljivo oduševljenje za gospodarske rekordne ciljeve. Rekod joj je ideal! Zgodno to izrazuje svjedočanstvo komsomolca K. Gračeva.⁷ On čuje od svojih vođa, da je sve pravo na strani boljševizma, i zato i on odmah odluči da se bori na toj strani. Sve ga mami nada, da će boljševizam doskora pobijediti, i da će se tim cijeli svijet promijeniti u lijepi raj: ne će biti bogataša ni siromaha, ni krvi ni suza, nego će opće zadovoljstvo i potpuno pravedna jednakost zavladati našim svijetom. — Žalostan idealizam! Zar ima takovo stanovište još stvarnoga kontakta s ovim svijetom? A ipak je to duševno zrcalo boljševičke mladeži. Bore se do krvi za sreću ove naše jadne zemlje, a mislima žive na mjesecu. Tragika i ironija ujedno!

Najveći uspjeh bezbožnika zasad jest ova poganska mladež. U Rusiji ima danas oko 100 milijuna ljudi, koji su se rodili poslije 1906. i koji su prema tome ponajviše mlađi od 25 godina. Iz ličnog iskustva ne poznaju predratnog vremena, godine njihova razvitka ispunjaju događaji svjetskog rata, revolucije, građanskog rata i borbe oko ustaljenja socijalističkog programa. Nikad nisu bili izvan Rusije, te ne poznaju drugoga svijeta. Dorasli su u komunistoj atmosferi komunizma. Od svog najmlađeg djetinjstva nisu čuli ništa dobro ni o vjeri ni o Crkvi, nego naprotiv samo klevete, psovke i napadaje u nezapamćenim oblicima.⁸

Organizacija i način borbe.

Na čelu čitavog Saveza »navalnih« bezbožnika stoji takozvani Centralni Savjet sa svojim predsjednikom (danas E. Jaroslavski). Ovaj ima svojih posebnih odsjeka, kao n. pr. za »znanstvena« pitanja, narodne manjine itd. Savez se dijeli na više koordiniranih i podređenih organizacija, koje se konačno sastoje iz ćelija. Ćelijama je zadaća revno raditi. Tu je ateistička praksa sjedinjena sa žilavom aktivnošću, dok više organizacije gotovo

⁷ Pisjma Komsomolskogo Aktivista, Lenjingrad 1930.

⁸ Ovu mladu generaciju ateističkog komunizma prikazuje Klaus Mehnert, Die Jugend in Sowjet-Russland, Berlin 1932.

jedino nadziru praktični rad i uspjehe, a osobito širenje boljševičkih teza u vanjskom svijetu.

Da ocrtamo taktiku i metodu, prikazat ćemo ovdje samo propagandu u samoj sovjetskoj Rusiji.

Jedno od najvažnijih i najzahvalnijih sredstava kako za širenje tako i za snaženje bezboštva jesu škole u širem smislu. Ne treba se stoga čuditi bujnom životu u svim ograncima ateističke škole. O broju pojedinih organiziranih škola nema posve pouzdanih i točnih podataka. Na koncu 1930. bilo je 7 protivuvjerskih sveučilišta za intelektualce, 4 ili 5 pripravnih škola za ta »sveučilišta«, oko 70 visokih škola za radnike, 4 kolektivne visoke škole, te napokon u Lenjingradu još jedno »bezbožno sveučilište za djecu«. 1931. bilo je već 18 antireligioznih akademija i 34 protivuvjerska sveučilišta.⁹ Osobito se pazi na takozvane »seminare, koji imaju da izobrazе što više revnih vođa. Poslije seminara priklanja se velika pažnja protivuvjerskoj odgoji djece. Budući da je kod te jači intelektualni rad nemoguć, prilagođene su metode više dječjem svijetu, u kojem fantazija igra najvažniju ulogu. Stoga mora biti »antireligiozno« sve, što god dijete u školi vidi. U prvom redu dakako sam učitelj u cijelom svojem nastupanju, zatim vanjsko lice škole s bezobraznim karikaturama Boga, Krista, Svetaca, sakramenata, napokon i cijelo predavanje s pohađanjem protivuvjerskih muzeja i s drugim sličnim izletima. Time si ateistički boljševizam hoće da osigura sasvim novi naraštaj, koji će biti skroz na skroz prožet ateističkim načelima i protivuvjerskim mišljenjem — siguran i nepokolebljiv temelj, kojega ne bi zaraza vjerskih ideja uopće dirnula.

Rad po seminarima, iz kojih izlaze izabrani vođe bezbožnika, zasluđuje posebnu pažnju. Tu je sve uređeno po internacionalnom formatu: obrađuje se gradivo određeno u svojim glavnim linijama od samoga Centralnog Savjeta. Ne radi se dakle samo o tom, kako valja zahvatiti sve narodne slojeve sovjetske Unije, nego je rad tih seminara više uperen na internacionalnu propagandu. U okviru ove radnje konstatiramo samo činjenicu, da boljševički bezbožnici svijesno traže i organiziraju boj za osvajanje vasionog svijeta, a da su ognjište tog organiziranoga napada seminari sovjetskih bezbožnika.¹⁰

Općenita politička odgoja djece počinje se već petom godinom. Za nju je jedno od osnovnih načela izričita naredba, da se djeci mora ucijepiti uvjerenje o štetnom djelovanju vjere. Vjera mora biti prikazana kao sredstvo, kojom se sita

⁹ Marxismus, Kommunismus, Bolschewismus. Sonderdruck des Mitteilungsblattes »Das Zentrum« 9, 10, 11. Berlin 1931, str. 140. Vidi također »Ost - Europa«, Zeitschrift für die gesamten Fragen des europäischen Ostens. Berlin - Königsberg 1931 (Februar), str. 282.

¹⁰ Opsežniji prikaz i točniji podaci o načinu ove internacionalne propagande predviđeni su za posebni članak.

buržoazija služi, da od sirote djece napravi obične robove. I taj rad ne cvate samo u školi, nego svaki mora da se stavi u službu ove propagande. Ko ostaje pasivan, taj zna već, što ga čeka.¹¹

Misao miljenica, koja se uvijek i uvijek vraća u »Bezbožniku« (organ Centralnog Savjeta Saveza »navalnih« bezbožnika SSSR) jest ova: ateistički mladić je slobodan, zdrav, doista živ, dok je vjerski uzgojen mladić rob napo mrtav. Karikaturâ toga motiva ima gotovo u svakom broju. »Sveštenstvo« se izrugava; vjera se smatra bitno ovisnom o kapitalizmu, koji da se danas nalazi na smrtnoj postelji; »popovi« se prikazuju kao muktaši. To su smjernice ateističke odgoje u školi.

Drugo moćno oružje u rukama bezbožnika jest protivuvjerska štampa. Nemoguće je izbrajati ovdje sve te nemoralne listove i novine, koje vrijeđaju svojim plitkim i bezobraznim sadržajem svaki plemeniti osjećaj. Dovoljno se to sredstvo ateiziranja razumije, ako se pomisli, da veliki broj protivuvjerskih spisa redovito izlazi i to u više milijuna primjeraka. Pored toga ima više mjesnih novina s nakladom od po nekoliko stotina primjeraka. Tako se bezbožnici još napose nastoje prilagoditi mjesnim prilikama i servirati bezbožničku nauku podražujući pokrajinskom i ličnom ukusu. Bezbožničke naklade izdaju godišnje na stotine protivuvjerskih djela i brošura. Pravoga znanstvenoga rada zapravo nema. Cijeli je sadržaj udešen za popularno prosvjećivanje i podbadanje. U Ukrajini (Čarkov) izdaju mnoga djela i na njemačkom jeziku — za njemačke manjine; faktički dakako dakako određene su te knjige za stranu propagandu.

Samo jedan primjer o načinu borbe štampom! »Bezbožnik« od 25. VIII. 1932. donosi na prvoj stranici ovu karikaturu: Veliki križ, od kojega je napravljeno praktično vješalo; na svakoj strani visi po jedan proletarac, a krvnik je jedan debeli »pop«. Slični ružni motivi vraćaju se danomice.

Riječ i slika degradirani su na sramotu prostih bezobrazluka i služe svijesnom obeščaćenju Boga i čovjeka, ugnjetavanju i karikiranju vječne Istine.

Na trećem mjestu valja spomenuti živu riječ u protivuvjerskim predavanjima. Ovaj je rad također dobro organiziran. Po svim selima — najviše među seljacima — održavaju se mnoga tendenciozna predavanja, kojima se suzbija kršćanska vjera navnog seljaka.

Sva ostala sredstva mogu se općenitim imenom nazvati pučkom propagandom. To su naime sredstva, koja su određena jednostavno za masu, a manje za pojedinca. Ovamo idu: radio, film, kazalište, umjetnost, muzika, bezbožne pjesme, protivuvjerski muzeji i izletî, protivuvjerske izložbe i šetnje — te još nepregledno mnoštvo ateističkih igara i zabava.

¹¹ Ost-Europa, Zeitschrift für die gesamten Fragen des europäischen Ostens. Berlin-Königsberg 1931 (August), str. 658.

Na Božić 1931. održano je na radiju u Moskvi predavanje pod naslovom: »Šetnja kroz protivuvjerski muzej«. Ne može biti sumnje, da je ta tema hotimice bila izabrana za taj dan. Početak predavanja bio je dosta nerazumljiv, jer su smetale dvije druge stanice. Cijeli sadržaj sačinjavaju utisci jednog posjetnika protivuvjerskog muzeja u Moskvi. Niveau predavanja karakterističan je za svu ostalu boljševičku literaturu. Što se tu čovjeku pruža, čisti je bezobrazluk nitkovića dakako pod firmom napredne prosvjećenosti. Beskonačno se opetuju zastarjele optužbe i klevete proti kršćanstvu i religiji, ogovaraju se svećenici na najbesramniji način, a nedostatak dokaza i neopravdanost napadaja nadoknađuje razuzdana strast svijesnim varanjem. Zar se tu treba čuditi, ako se priprosti ljudi, koji su nesposobni, da si u tim stvarima stvaraju svoj sud, daju zavarati?

Tako se i u ovoj »šetnji kroz protivuvjerski muzej« ne zna, što više izbija na površinu: da li obična naivnost, da li temeljito neznanje ili svijesna, zapravo đavaoska zloba. Najsporednije opaske u evanđeljima prikazuju se kao otvorena protivurječja, nevini vjerski običaji posve sporedne važnosti žigosani su kao nužne vjerske prevare, a zloupotrebe i izrodi, koji su već odavno osuđeni od Crkve, izdaju se za kršćanska načela. Sve su to stvari, koje ne će utjecati na čovjeka, koji stvarno i mirno misli, ali silno škode čovjeku, koji pati od oskudice, pa mu se obećaje zemaljski raj.

Sigurno je više nego zloćudno pretvaranje, kad predavač na osnovu neopravdanih optužba ovako svršava: »Muzej je neboriv dokaz, da je vjera opasan otrov, koji ubija životnu volju naroda... Misao o Bogu i vjera u život u boljoj vječnosti koče ljudsku energiju, troše i upropašćuju narode.« Plitka logika ili bolje nelogika ovih riječi osuđuje kako predavača tako i samu bezbožnu propagandu, jer se ona baš služi tom metodom. Ako damo »životnoj volji« onaj smisao, što ga imaju same riječi, onda je sasvim jasno, da je čista materijalistička filozofija upravo otvoreno protivurječje, jer se u njoj nijekanjem vječnosti briše svaki smisao pravoga života. Tko hoće govoriti o energiji, koja se nesmetano želi razvijati, tome baš upravo i jedino kršćanski nauk s vjerom u vječnost može dati pravi temelj. Jer njim se afirmira snaga i energija poletom i zamašajem, koji uz pomoć Božje milosti kulminira i dominira u vječnom proljetnom cvatu životne volje i životne snage. Gdje je tu otrov? Gdje nijekanje energije? Gdje nesreća?

Ovaj spomenuti centralni protivuvjerski muzej nalazi se u dvoranama jednoga bivšeg samostana. Danas ga posjećuje oko 5-600 ljudi dnevno, i to prema tvrdnji gornjeg predavača »iz svih krajeva Unije, čak i iz evropskih država i iz Amerike.« Čemu dolaze onamo? »Da sprema znanstveno gradivo za ustaljenje svojih misli.« U svom naivnom neznanju veli onda predavač: »Muzej je skupio takav materijal, koji će nadživjeti Krista. Iz ovoga odsjeka odlazimo u izvrsnom raspoloženju!« — Evo tu je

otrov! Tu je laž, tu je obeščašćenje životne volje, tu je nijekanje života!

Vrijedno je pročitati utiske jednog talijanskog posjetnika tih muzeja, koji je stručnjak u pitanjima ruske kulture.¹² Među ostalim veli u poglavlju »Ateizam u crkvi«: ima više crkava pretvorenih u muzeje za antireligioznu propagandu; nije rijetka stvar, da se iz crkava naprave gostione ili radnički klubovi; u antireligioznim muzejima je ateizam potpuni gospodar; izvršavaju se ruglu svi vjerski obredi i pobija se »znanstvenim materijalom« svaki vjerski kult.¹³

»Bezbožna pjatiljetka«.

Bezbožna pjatiljetka ide za potpunom likvidacijom svih vjerskih institucija, crkvenih zajednica i sekta, koje se nalaze na teritoriju sovjetske Unije. Pri tom se ne vodi račun o pravnom ili načelnom odnosu tih organizacija prema boljševičkoj vladi, kako to sam službeni tekst u prvoj točki veli. Odluka, koja sadrži program te pjatiljetke, odobrena je najprije i prihvaćena od Centralnog Savjeta Komunističke Stranke. Zakonsku snagu dobila je 15. svibnja 1932. potpisom Staljina, Jaroslavskog i drugih prvaka crvenog režima. Odluka ima svega 118 točaka. Prema broju godina, u kojima bi se likvidacija vjerskih institucija imala postići, dijeli se odluka u 5 glavnih odsjeka.

U toku prve godine bezbožne pjatiljetke ide se za zatvaranjem svih konfesijskih škola, (ukoliko ih još ima), u prvom redu duhovnih akademija, katoličkih bogoslovija i bogoslovskih tečajeva. U isto vrijeme sva lica, koja su »službenici vjerskog kulta«, idu u posebnu kategoriju bespravnih subjekata. — Valja primijetiti, da je najveći dio ove rabote već obavljen. Ne radi se naime o potpuno novom rasporedu, nego o nacrtu, koji hoće da odstrani sve zaostatke na tom području. Djelo se zapravo privodi kraju, pa se stoga hoće koncentriranim silama izbrisati i zadnji tragovi gore spomenutih institucija. Radi toga prva godina direktno ne predviđa zatvaranja crkava niti službene likvidacije samih crkvenih zajednica.

U drugoj godini, t. j. od svibnja 1933. do svibnja 1934. predviđa se zatvaranje svih crkava svih konfesija i sekta po glavnim gradovima Unije. Zatvaranje svih ostalih crkava bit će izvršeno prema posebno izrađenim propisima toga rasporeda tako, da 1. svibnja 1937. »na cijelom teritoriju SSSR. ne bude ni jedne bogomolje. Čak i sam pojam 'Bog' bit će izagnan iz oblasti sovjetske Unije kao srednjevjekovna stvar, koju smo preživjeli, a koja je služila kao oruđe za ugnjetavanje radničkih masa...«

¹² Ettore Lo Gatto, URSS 1931. Vita quotidiana, piano quinquennale. (Istituto per l' Europa orientale). Roma 1932.

¹³ Ibid., str. 75 i dalje.

Druga godina bezbožnoga petgodišnjeg nacrtu imat će da bude prava ofenziva »bezbožne akcije«. Ona će konačno likvidirati »vjerska ognjišta« u obitelji i u službeno registriranim bivšim samostanima. Do listopada 1933. bit će provedena »čistka« vjernika po svim sovjetskim ustanovama. Bit će zabranjeno tiskanje knjiga vjerskog sadržaja, religioznih novina, brošura i rituala. Najstrože će se kažnjavati zgotavljanje predmeta, koji služe vjerskim obredima. Osim toga priklonit će se u toku ove druge godine osobita pažnja stvaranju čvrstoga osnova za »razumno bezvjerje« u masi. Za najbolje sredstvo u tom pravcu priznati su bezbožni filmovi. Predloženo je, da se stvori 150 novih bezbožnih filmova. — Za ovu zimu spremaju nekoliko filmova za mladež. U njima ne će nastupati glumci od zanata, nego praktični bezbožnici. Među ostalim nastupat će u jednom od tih filmova djeca moskovske internacionalne škole.¹⁴ I u tom se vidi, kako boljševizam zna sebi u prilog da iskoristi sve momente radničke psihologije.

Treća godina pjatiljetke namijenjena je »aktivizaciji bezbožnih ćelija«. U toku ove godine predviđa se nasilno izagnanje svih »službenika kulta« iz sovjetske Unije, ako se ne budu odrekli svoje vjerske službe.

U toku četvrte godine pjatiljetke morat će sve crkve, sinagoge i bogomolje biti predane upravama službenih ustanova, da se u njima smjeste kina, klubovi i druga »mjestu razumne zabave«. A. Kalibanov, jedan od najaktivnijih bezbožnika, veli: »Ognjišta svetoga kulta i idolopoklonstva promjenit ćemo u svjetionik komunističkog samoobrazovanja. Na mjesta popova, svećenika i rabina postavljat ćemo učitelja. Prošlo je doba vračara — popovskom brbljanju niko ne pridaje više nikakva značenja.« Vidjet ćemo odmah, kako je boljševizam u svojoj školskoj reformi to stanovište već znatno umjerenije primjenio, jer uviđa posljedice svoje radikalnosti.

Zadnja, peta godina ima da »učvrsti i prodube uspjehe postignute na fronti borbe s vjerom«.

Valja napose istaknuti, da publikacija ove odluke o bezbožnom petgodišnjem nacrtu nije bila popraćena onom velikom grajom, kojom je sovjetska štampa obično raznijela odredbe vlade. Zapaža se također, da se i sama štampa tuži zbog lijenosti u antireligijskoj propagandi. A. Kalibanov, koji u »Ratobornom bezbožniku« oduševljeno pozdravlja novi nacrt, veoma žali »nepojmljivu pasivnost sovjetske štampe, koja ne poklanja nikakve pažnje novoproglašenoj eri u nazoru na svijet SSSR. Međutim pjatiljetka bezboštva znači mnogo više za osnaženje SSSR. i za stvaranje novih komunističkih kadra, nego mnoga Magnetogor-

¹⁴ Moskauer Rundschau, Moskva, 18. IX. 1932.

ska... » (Magnetogorski ide među prva poduzeća gospodarske pјatiljetke).

Ma da se po nekim novinama širila vijest o tobožnjem obustavljanju antireligijskih ophoda, sigurno ne može još biti govora o promjeni kurza. Istina je samo, da se u zadnje vrijeme zapaža popuštanje propagande u nekim određenim oblicima. Ali to popuštanje ima svoje jednostavno tumačenje u tom, što je po samoj »bezbožnoj pјatiljetki« rad koncentriran napose na istrebljivanje konfesijskih škola. A glavni razlog bit će u tom, što će se na kraju 1932. završiti gospodarska pјatiljetka, i radi toga se moraju upregnuti sve sile pred ova kola. To jest uostalom glavna značajka boljševičke politike, da se narodu dadu izvjesne privremene koncesije, kad je narodna energija nadasve potrebna. Drukčije se ne može suditi o prividnom prestanku propagande. Čudno je ipak, da je sovjetska štampa u svoje vrijeme donijela samo jednostavan izvještaj o zakonskoj snazi bezbožne pјatiljetke. Komentara nije dodala, nego je samo kratko navela službeno saopćenje Molotova, da će do 1. svibnja 1937. »vjerski kult na teritoriju SSSR. prijeći u oblast dosadnih predanjâ, kojima ne će da vjeruje novi lenjinski mladić.« Kalibanov dakako nije zadovoljan ovom šutnjom boljševičke štampe. On zna dobro, da se ta šutnja osniva na ozbiljnom temelju, kako to neki listovi javljaju, i kako je to prema nekim dobrim izvještajima dosta vjerovatno. Sovjetska vlast imala bi da računa s napredovanjem vjerskoga raspoloženja u Rusiji prije svega po radničkim, a onda čak i u komsomolskim krugovima i u logorima crvene armade. Kraj ovih činjenica može se s pravom sumljati u sudbinu svibanjske odluke o bezbožnoj pјatiljetki, jer vjerski preporod nije posve nemoguć. Ipak ima malo nade, da će u tako kratko vrijeme stvar krenuti na bolje. Trebat će još mnogo mučenika!¹⁵

Psihologija ruskog bezboštva.

Ugledni ruski filozof Nikolaj Berdjajev obradio je solidnom spremom stručnjaka psihologiju ruskog bezboštva u jednom izvrsnom članku.¹⁶ Njegovo razlaganje daje mnogo za razumijevanje današnjega duševnog stanja mnogih ogorčenih ruskih bezbožnika. Prema njegovim izvodima korijen je ruskog bezboštva još u reformi ili bolje u revoluciji Petra Velikog. Tom se činjenicom počinje u Rusiji epoha Antikrista, jer se u ruskoj duši mjesto ortodoksije rađa pravo šizmatičko i eshatologijsko raspoloženje, a uz to joj se otvara i široko more novih patnja. »Iz sažaljenja pozivala je (ruska duša) na ustanak proti patnji; ali je u toj borbi

¹⁵ Više o tom, možda odveć optimistički, može se naći u novom solidnom i opsežnom prikazu A. Zieglera »Die russische Gottlosenbewegung«, München 1932.

¹⁶ »Hochland«, Kempen 1932, Juni. (Izlazi mjesečno.)

pokazala pripravnost za patnju, koja je doprla do mučenja sama sebe. Sućut s patnjama naroda i svega svijeta postala je glavnim motivom ruske literature 19. vijeka.«

Tako je došlo do pojava, koji je za razumijevanje bezbožne psihe od fundamentalnog značenja: preneseni su vjerski motivi i religiozno duševno raspoloženje u areligioznu i antireligioznu — socijalnu — sferu, utjerana je sva religiozna energija u kolotečinu socijalnog rada, a čitava socijalna sfera dobila je religioznu dinamiku. Drugim riječima: sva energija, koja se prije trošila na vjerskom području, iskorišćuje se sad u gospodarskim granama. I dok ljudi pri tom obožavaju čovjeka, postaju bezbožnicima. »Bog je stvorio nepravedan svijet, svijet pun patnje; iz etičkih razloga treba nijekati Boga.« Ali ljubav prema čovjeku, koja se protivi ljubavi prema Bogu, protivi se konačno i samom čovjeku i njegovoj ličnosti. Duhovnom čovjeku nema već pravoga mjesta u materijalističkoj filozofiji. Tu sućut prelazi u okrutnost, a sloboda u nasilje. Tako se oslobodilačka akcija ateističkog nihilizma razbija na svojim vlastitim načelima. »U nihilizmu šezdesetih godina imamo već sve osnovne motive, koji stoje na čelu boljševičke revolucije . . . : neprijateljstvo prema religiji i mistici, prema metafizici i čistoj umjetnosti, koje odvrćaju ljudske energije od suradnje pri socijalnoj gradnji; zamjenjivanje svakog apsolutnoga ćudoređa socijalnim utilitarizmom; apsolutna hegemonija prirodne znanosti i političko-ekonomskih disciplina; nijekanje ljudskog dostojanstva kod svih, koji nisu vezani za rad kao radnik i seljak; ugnjetavanje lićnoga nutarnjeg života zahtijevanjem socijalnoga reda. Ne očekuje se savršen život od promjene čovjeka, nego od reorganizacije društva.«

Do ruskog nihilizma mogla je doći samo duša, odrasla »na duhovnom tlu ruskog pravoslavlja, pošto je izgubila svoju vjeru.« Jer ruska ortodoksija je skroz na skroz eshatologijski oblik kršćanstva, koji se sunlja u samu mogućnost opravdane kulture. Kraj takove psihologije, veli Berdjajev, krije se u tim ruskim dušama čežnja za nekim budućim svijetom, ali koji ne traže u nadprirodnoj sferi nego na ovoj zemlji. »Najdublji smisao ruskog ateizma može se izreći samo ovim paradoksom: Zanijekati Boga, da bi se ostvarilo kraljevstvo Božje na zemlji.«¹⁷

¹⁷ Jasno je, da se ne može sve tumačiti prema ovomu općenitom kalupu. O konkretnim boljševičkim tipovima svih mogućih zanimanja piše — više empirički — William C. Withe »So lebt der Russe« (Aus dem Amerikanischen übertragen), Köln 1932. Veoma instruktivno je također djelo P. Nötgesa S. J. »Katholizismus und Kommunismus«, Köln 1931. Knjiga je doduše pisana polemički, ali ima mnogo materijala u slikama i dokumentima.

Bezbožna odgoja.

Kako su sami vođe s velikim zadovoljstvom ustanovili, služe mladi bezbožnici boljševizmu izvanredno dobro. Ti vođe znaju dobro podrediti protivuvjersku propagandu trenutnim zadaćama i zahtjevima boljševičkog komunizma. Ovamo ide najprije nadziranje roditelja, kojima je na taj način onemogućeno obdržavanje vjerskih praznika. Njihova organizirana djeca izdala bi ih nemilosrdno, štoviše optužila bi ih kod tajnih agenata GPU. Stoga u zadnje vrijeme sve više upotrebljavaju ove mlade snage kao moćne činioce boljševizma. Određene su im nove zadaće, dodijeljeno im je novo područje: moraju se među ostalim aktivnije staviti u službu gospodarskih ciljeva. Ta je politika razumljiva iz činjenice, da je boljševizam u svojoj biti bezbožni komunizam — dakle u isto vrijeme negativna religija, nazor na svijet i gospodarski sistem. Zato su se i neki ateistički krugovi obvezali na svojevoljne radne dane i tako si stekli sredstva za nabavu tanka, zrakoplova, traktora i mnogih drugih važnijih ratarskih sprava, koje su sve dobile naziv po bezbožnim organizacijama, kao n. pr. bezbožnik, moskovski bezbožnik, ukrajinski bezbožnik, uralski bezbožnik itd. Time se postizava dvostruka svrha. Jedno se mlade ugrijane glave stave oduševljeno u službu gospodarskog programa, a drugo je ovaj rad velika reklama za bezbožni pokret.

Da se ovo biserje antireligioznog pokreta sačuva od svih štetnih utjecaja, morala je odgoja po školama biti skroz antireligiozna, kaošto smo već prije spomenuli. Prvo su učitelji morali biti odstranjeni, jer — kako Lunačarski veli — »religiozni učitelji su već u sebi jedno protivurjeđe.« Tako su za kratko vrijeme sva važnija učiteljska mjesta bila popunjena ateističkim učiteljima. Službeno je naređeno, da je po svim školama rad antireligioznih ćelija obvezatan i da se bezbožni učenici moraju vladati prema ovim uputama: na početku školske godine morat će se obdržavati velike konferencije i manifestacije aktivnih bezbožnika, na kojima će se pokazati putevi i sredstva za protivuvjerski rad u školi i doma.¹⁸

Negdje u polovici 1932. reformiran je nastavni plan za srednje škole odlukom Centralnog Odbora Komunističke Stranke. Poslije je ovoj odluci još nadodana naredba Centralnog Izvršnog Odbora, koja u pojedinostima radi o rasporedu i o pedagoškim potrebama. Vanredno se važnom smatra »politehnička izobrazba«. Zanimljivo je još u pedagoškom pitanju priznanje sovjetskog vodstva. »Glavna u školskoj odluci vanredno oštro i jasno formulirana smjernica jest ova: učiteljima se mora osigurati

¹⁸ O životu druge zapuštene djece, koja nije organizirana, ali koja svojom prosjačkom sudbinom faktično stoji na strani bezbožnika, vidi: Vladimir Sensinow, *Die Tragödie der verwahtosten Kinder Russlands*, Zürich 1930. Por. i »Život« 1931., str. 129. i dalje.

mного veći auktoritet, disciplina po školama se mora bitno popraviti, kolektivna neodgovornost mora se promijeniti u najozbiljniju odgovornost pojedinaca.«¹⁹

Ovom priznanju ne treba dodati nikakva komentara, jer je na osnovu ove odluke jasno, da je boljševizam opet podlegao svojim vlastitim »slobodnim« metodama. To je uostalom karakteristično za njegovu kratku povijest, da pri aplikaciji svojih načela uvijek kapitulira, i da mu samo koncesije tuđih neprijateljskih elemenata osiguravaju željene uspjehe.

Žalosna je činjenica, da su sinovi tmine tako zauzeti za svoj posao. I pri tom se ne zna, da li je ironija sudbine, kad zapadna Evropa u vrijeme svjetske gospodarske i moralne krize očekuje spasenje i svjetlost s mračnog Istoka. Međutim što se zaista sprema? Jaram, ropstvo, sibijska noć! Budimo si samo svijesni, da to nije samo slika bez značenja, nego simbol, koji pokazuje, što zapravo vrijedi boljševička ideologija i stvarnost: to je — protivuriječje i apsurd. I boljševizam nužno nosi u sebi tu nemogućnost, koja je danas već potvrđena žalosnim djelima najgorče tragike. Tamo, gdje se istina ignorira, gdje se ugnjetavaju najuzvišenije duševne vrijednosti čovjekove, tamo mogu ostati samo ruševine propalih ideala, na kojima se mora rađati veliko ogorčenje zbog izgubljene sreće, što je prirodnim nažgonom gonjeno srce ljudsko žeda. I padne li sjeme nezadovoljstva na plodno tlo, opet se dakako rađa pakost i mržnja, neminovno opetuje Luciferova tragedija.

Dr. V. Keilbach.

UPOREDO S VREMENOM!

(Refleksije o savremenom svijetu i životu.)

Uz židovski problem.

Protestantizam kao čedo humanizma i renesanse preuzeo je od njih poganski dio baštine: naturalizam. Time je otvorio vrata, da su se poganske ideje mogle uvući i u protestantsku teologiju. Druga je vrata otvorio subjektivizmu time, što je zabacio crkveni auktoritet u nauci, pa je tako i Kantu i svoj idealističkoj njemačkoj filozofiji utro put i omogućio da osvoji evropsku inteligenciju. Sve je to priprabilo francusku revoluciju i okupilo protukršćanske ele-

¹⁹ Moskauer Rundschau; Moskva, 25. IX. 1932.